

ZVON

LEPOSLOVEN LIST.

Leto VI.

Na Dunaji 18. junija 1880.

List 12.

Prijatelju.

Oj vedel si, prijatelj ti.
Kakò mi duša hrepeni.
Kakò srcé mi polno ran
Za Zoro vtriplje noč in dan!

Prepuštil ti mi drago si,
Odkril srcé mi blago si:
Nesrečen raji ti si bil,
Da sreče cvet bi meni klil.

A ljubil tudi ti z menòj,
In ljubil jaz sem jo s tebòj;
Kedò odstopil pak od njé.
Pokazal blago je srcé?

Ker blag si ti, prijatelj moj,
Naj blag bom jaz, prijatelj tvoj:
Kdor vreden Zore je lepé,
Le sódi njeno naj srcé!

Če tebi dala bo rokò,
Besede mi iz ust ne bó;
Saj vajeno mi je srcé
Nositi žalost in gorjé!

Na vertu.

O povej, povej katera
Tu na vertu izmej rož
Tebi, dragi, je najljubša?
V dar od mene jo doboš*!

Rajsko lepe tu so rože,
Vsaka mene veseli;
A najlepša in najljubša
Roža si mi, — dekle, ti**!

Izgubljena pomlad.

Pomlád se je rodila,
Odkrila rajski cvet;
Pomlád bo spet minila, —
Prišla bo nova spet.

O tudi meni klila
Pomlád je nekedaj;
Odkar pa je minila,
Ne pride več nazaj!

Ta pomlád mi največa
Radost nekdanjih dni, —
Dekle je, — moja sreča
Ki v večnem grobu spi.

Josip Prosen.

Gospod doktor.

I.

eleno zagrinjalo brani jutranjim solnčnim žarkom v mirno spalnico, kjer leži bolna gospica Ana. Bolnica spi. Bledi obraz obnemen je proti oknu in bela roka leži jej v černih laséh. Bolezen ni jej vzela prejšnje lepote, samo izpremenila jo je. Vrata se lahko odpró in v spalnico stopi njen zdravnik, gospod Milan. Ana se prebudi takoj, odpre velike oči, ki so izgubile nekedanjo živost, in bolno, zaspano gleda mladega zdravnika.

„Dobro jutro, gospod doktor“! reče sê slabotnim glasom bolnica in se lahko nasmeje, „kako ste — dejala bi — hudobni, da dramite mladega dekleta iz prijetnih sanj“!

„Milost! Gospica Ana, milost“! odgovori zdravnik skoro preserno in prime bolnico za roko.

„Saj bodem skoraj umerla, gospod doktor. Zelo sem slabotna“! reče Ana.

„Če bode te mirni — ne! A samo mirni morate biti, zelo mirni in varovati se vsacega dušnega in telesnega vznemirjenja“! tolaži doktor, gre proti oknu, potegne zagrinjalo kvišku, da se vidi, potem molče sede in piše.

Ko odloži pero, reče bolnica:

„Gospod doktor — ali smem vam nekaj povedati? vi bode te mordà dejali, da sem zelo sitna; a pomislite, da sem bolna, in bolniku se odpuščajo sitnosti. Danes pa sem tudi dobre volje in to je v bolezní slabo znamenje. Poprijemljem se tedaj zadnjega vašega priporočila — da naj bodem mirna dušno in telesno. — Skrivnost pa, katero vam hočem povedati, je nekako slovo od vas. Sicer ni lepo, da mlade gospice pripovedujejo skrivnosti svoje, a vam lahko povem — saj ste mi najboljši prijatelj. Dejali ste mi že večkrat, da sem radovedna in v slovo naj doseže moja radovednost svoj častni verhunec. Samo tako resno se mi ne držite, drugače obupam sê svojo sitnostjo“!

„Gospica Ana, govorite malo! Bojim se, škodovalo vam bode. Govorjenje vas zelo utruja in vaša skrivnost mordà ni kratka in ker je vam tako imenitna, potem lahko prestopite moje priporočilo, da morate biti v tako nevarni bolezní zelo mirni. Sicer odložite raji svojo skrivnost, ko ozdravite; seveda siliti vas ne morem“! odgovori doktor in pogleda skozi okno v vert.

„Govorila bodem kratko, kajti stvar je navadna in gotovo bi vam je ne pripovedovala, ko bi ne bili nam vi najboljši prijatelj v naši hiši“, odgovori Ana.

„Tedad, gospica“!

„Vi ljubite mojo sestro Emilijo“!

Milan postoji in jej živo pogleda v bolni obraz.

„Gospod doktor, odpustite“! nadaljuje bolnica z navadnim slabotnim glasom. „Saj sem dejala, da sem sitna. Gospod doktor, v sitnosti ste me že malo razvadili. A to vam bodi tolažilo, da sem sedaj mirna, kakor mi priporočate. Vi se mi pa le izpovedite. Emilija je tako dobra“!

„Gospica Ana! Vaša skrivnost in sitnost mi je po volji in sedaj me vidite tukaj čestilca vaše ljubeznjive sestre. Tajiti sedaj ne smem in povedati vam hočem resnico. Vi ste prva“! govori zdravnik, a prihod Emilije, ki je vstopila v dolgi jutranji obleki pri Milanovih besedah, preterga govorico. Sestra prijazno pozdravi zdravnika in gre k bolnici. Pričnó govoriti o navadnih stvareh in zdravnik kmalu otide.

„Kaj pa to? kako beži danes“! čudi se Emilija.

„Slabo znamenje! — Emilija, jaz skoraj umerjem in te zapustim“, reče Ana.

„Ana, ne govori mi tako! Bolezen ni tako nevarna“! tolazi skerbna sestra.

„Emilija! Milan te ljubi. Sam mi je dejal ravno sedaj“, govori Ana.

„Ana! Tebi je zelo slabo! Umri se“!

In Ana utihne. Emilija pa sede k oknu in vzame delo v roke ter se zamisli. Včasih pogleda bolno sestro in ko vidi, da je bolnica zatisnila oči, odloži delo in si podpré lepo glavicó.

Kako je bilo pač prijetno pred mesecem na deželi. In častnik Belan, prijatelj in sošolec Milanov? Gotovo je že došel v mesto; saj je dejal, da skoraj pride, in ni ga, piše pa tudi ne. Mimo gradu je jahal vsako jutro, ko ste bile Ana in Emilija na počitnicah. Nasmejal in pozdravil ju je tako prijazno in odjahal čez polje. Večkrat je še postal pri vertni ograji in jo poprosil, naj mu verže cvetico. Zarudela je in mu jo je vergla in on jo je vjel spretno in se lepo se zahvalil.

Popoludne pa so hodili skupaj na Berdo, od koder je bil lep razgled, in pri Križevem studenci so seli v senco in Ana jima je čitala Jurčičev roman: Cvet in sad. — Prelepi spomini!

Vročinska bolezen Ane pa ju je primorala verniti se v mesto in zapustiti ljubeznjivi kraj. Da bi že Belan prišel! Sedaj ga pogreša, sedaj, ko ji je sestra povedala nenavadno in njej neprijetno novico, da jo doktor Milan ljubi — sedaj, ko se sestra bojuje s življenjem, v tem resnem času ta resna nenadnost. — Prepričana je, da jo Belan ljubi, in ko pride, odkrije ji svojo ljubezen, saj tudi ona njega ljubi. In da je doktor razodel svoje serčno nagnenje Ani — to ji je nerazumno. Kako sta prišla na to? Sklene takoj drugo jutro vprašati zdravnika o tej resnej stvari, že zaradi bolne sestre.

(Dalje prih.)

Josephus.

Čez osem let.

Novelica, spisal E m i l L e o n.

(Konec.)

Vtem sta bila sekundanta korake odmerila ter orožje nabila. Potem pa sva se s Feliksom postavila nasproti. Hlastno je pograbil on orožje ter mačja svoja očesa uperl v mé in mirno čakal, da bi jaz izprožil svoj strel. Mordà bi ga bil lahko pobil tedaj! Smerti se nisem bal čisto nič in roka se mi ni tresla, ko sem povzdignil samokres. Ali človeka ubiti, človeka, ki mi ni bil čisto nič žalega storil, človeka, katerega še sovražil nisem! Dà, tedaj, mordà na meji večnega groba stoječ, nisem sovražil nikogar, tedaj sem odpustil vsemu svetu in tudi Leonori pregrehe, nad mano doprinesene. Tudi Leonori je bilo odpuščeno vse. In kakor nekedaj bi jo bil hotel poljubiti in objeti! Iméla je se vedno tiste dobre globoke oči! In — dvignil sem orožje ter ga kvišku v zrak izstrelil. Pok se je razlegal gó gozdu. Tropa vran, ki je nekje na suhotnih vejah čez noč čepela, zletela je sè svojega prenočišča ter odljudno kričala v jutranji mir. Jaz pa sem vergel samokres od sebe ter pričakoval — smerti.

Feliks se je sovražno krohtotal in kakor v megli sem videl, da je dvignil roko ter pomeril na moje serce.

Tedaj pa je dejal nekedó rahlo:

„Evgen, naj s teboj umerjem“!

In strastno se je oklenila mene in na persi mi položila svojo glavico ter hotela z menoj umreti. Jaz pa sem takoj spoznal mili njen obraz ter menil, da se mi je že odperla srečna večnost. Tedaj

pa je počil strel — in jaz nisem bil zadet. Ali Leonora mi je mrtva ležala v naročji! — —

Pričujočih pa se je polastila strašna groza. A jaz sem vedel samo to, da je ona mrtva in da je zame umerla! In jaz sem menil, da me ne ljubi, da nima serca! A sedaj je bilo prepozno vse, sedaj je bila mrtva! In kedó je to vse zakrivil? Kedó drugi kot nesrečni ta Feliks, njen rodni brat! Mrtvo svojo ženo sem rahlo izpustil na trato in serd, nepopisen serd mi je dušo zalil. In zadavil, brez usmiljenja bi ga bil zadavil, ko bi ga bil dobil v svoje pesti.

Feliks pa se je sam valjal po zemlji in zeleno travo je roval iz ruše, tulil kakor zaboden vol ter proklinjal samega sebe in vse, kar je sveto človeku.

Mene pa je obdala tema in zavest me je hotela zapustiti. Tedaj pa je izpregovoril doktor Ikra:

„Mrtva ni! Ali strel ji je razdrobil levo roko“!

Mrtva ni! In vsi duhovi življenja so se povernili v mé. Vzel sem jo v svoje naročje, poljubaval ji blede obraz ter jo odnesel proti svojemu domu.

Z mano je hotela umreti! Vse je bila izvodila iz svojega brata. Vso noč ni bila zatisnila očesa. In ko je Feliks zjutraj zapustil natihoma domačo hiso, hitela je za njim, da bi na bojišču sprijaznila naju. Prišla je prepozno in v najnevarnejšem trenutku. Sè svojim telesom se je postavila med smert in mene. In vse to se je zgodilo tako hitro in nepričakovano, da nesrečni brat ni mogel več ustaviti smertonosnega strela!

Potem pa se je mesec dni borila sè smertjo. A konečno je ozdravela. Tedaj pa se je pričelo za mé novo življenje. To je bila sreča, cvetoča sreča! Neskončna njena ljubezen mi je sto in stotero poplačilo za izgubljenih osem let.

Huda vest se mi oglašá vselej, ko pogledam tja, kjer je nekedaj imela levo svojo roko, katere sirota sedaj nima več. A to mi je živ spomin njene ljubezni, živ spomin, da je za me svojo kri prolila.

Mnogo se je govorilo po mestu. In še sedaj, kadar korakam sè svojo ženo po mestnih izprehajališčih, obstajajo izprehajalci, stikajo glave ter polglasno poprašujejo, kako da ima krasna ta ženska samo eno roko in kje je izgubila drugo.

Ali to mi ne kali jasne sreče. Bolj pa me peče, da Leonorina rodbina še sedaj goji staro svoje sovraštvo proti meni. In ker je Leonora zapustila svoje ljudi ter se meni čisto udala, sovražijo tudi njo.

Ali počasi se poverne brez dvombe nekedanje prijateljstvo! Dolgopeti Feliks storil je prvi korak. Mnogo večerov se je lomil okrog moje hiše ter bliskal s pogledi proti oknom. Nekega večera pa se je priplazil po stopnicah, prav tiho ter strahopetno pomolil suhi svoj obraz v sobo in prosil, da bi smel vstopiti. In to veste, da sva ga sprejela z radostjo in da sva se midva takoj sprjaznila. In sedaj je ta suhi in leseni koščenjak skoraj vsak večer pri nas. A jaz sem prepričan, da je dober in blag človek. In on je, upam, isto tako prepričan o meni. Nekedanja serdita sovražnika sta sedaj goreča prijatelja.

Časih vzamem tudi zastarele té liste ter jih prečitam. Vselej pa se mi dozdeva, da je to, kar sem čital, le domišljjava. In vedno vedno se povprašujem, kako je pač mogoče bilo, da nekedar nisem ljubil svoje Leonore. Časih pa se mi dozdeva, da sem jo ljubil neprestano in da tisto sovraštvo ni bilo tako černo, kakor je zapisano tu na teh listih. In to je morda res tako bilo!

Časih pa me prešine tudi kesanje. Ali to mi takoj zaduši njena desna ročica, katero mi vselej položi na usta, kadar hočem govoriti o časih preteklih. Zavest pa imam, da sem v istini srečen! Te sreče pa mi tudi sodba ni kalila, po kateri sem moral zavoljo dvoboja nekaj tednov v ječo. In upam, da mi ostane neizkaljena vse dni mojega življenja!

Popotna pisma.

II.

Spominjam se, da sem bral njega dni v nekem velikem dunajskem listu versto, rekel bi, estetično-satiričnih sestavkov, kateri so me silno zanimali. Pisatelj je v njih razodeval čisto nove misli in nazore o umetelnosti, sosebnosti, ki je združena z obertnijo. Pohajkoval je po Dunaji ter iskal — „dobrega okusa“. Ali tega ni bilo najti nikjer, pač pa brezokusnosti, spačenosti in smešnosti povsod, kamor se je pogledalo po mestu. Take spake je mož pred oči stavil svojim ljubim someščanom ter jim razkazoval in tudi dokazoval, kako je vse to napačno, nespametno, dobremu okusu nasprotno. Z ostro, neusmiljeno besedo je očital tvornikom, kako gledajo vedno le na tó, kako si belijo glavo, da bi si izmislili in naredili kaj novega, nenavadnega, izvirnega, a čisto nič ne pomislijo, kaj porečeta um in okó, kaj poreče dobri okús njih čudnemu

proizvodu, češ, da se le ustreže kupovalcu, ki hlepi vedno po novem, ki zahteva le kaj takega, česar „ni nikjer“, kakor je rekla tista slovenska deklica v prodajalnici terzaški. Mene je vse to, kakor pravim, silno zanimalo; zdelo se mi je vse tako duhovito, če tudi sem ter tja nekoliko prenapeto, pregnano; menil sem namreč, da se vse té zahteve, kakor so na sebi resnične, upravičene, ne dajo izvesti in uresničiti v dejanjstvenem življenji.

Ti spisi so mi prišli na misel, ko sem, čez toliko časa, zopet izprehajal se po ulicah dunajskega mesta ter ogledaval poslopja, razloge po prodajalnicah, ljudi, sploh vse, kar se kaže očem. Rekel sem sam pri sebi: Ko bi prišel ti sitni „kritikus“ zdaj zopet sem — mož je namreč v tem času naveličal se tega spačenega sveta ter preselil se iz njega v deželo, kjer ustreza vse, kar se vidi in sliši, najstrožjim estetičnim zahtevam, kjer so po Platonovem prepričanju ideje same doma — ko bi se ti zdaj izprehajal po ulicah, kakor se jaz, menim, da bi več ne godernjal in majal z glavo ter zabavljaj, kakor si pred kakimi petnajstimi leti. Izginile so spake, katere si ti tako neusmiljeno preganjal, umaknivši se zgolj proizvodom, katere bi ti sam z veseljem ogledoval, kakor jih jaz, ki sem nekdaj tako iz serca odobruval tvoje hudomušno zabavljanje. Videl bi, da se zdaj zadostuje tudi takim zahtevam tvojim, katere so se meni, in morebiti, če si vse dobro premislil, tebi samemu vendar malo prestroge zdele. To ti je prava paša očem, kamor človek pogleda, in um more biti tudi zadovoljen. Kaj je treba zdaj še svétovnih razstav? Kedor hoče videti, kaj je lepo, kaj je okusno v kateri koli stroki obertnije, pride naj na Dunaj ter se izprehaja tod po ulicah, ogleduje naj, uči se, ako mu treba, ter kupuje, če hoče in če ima dovolj drobiža pri sebi. Jaz si ne morem misliti, da bi bilo v tem oziru káko mesto na svetu, katero bi se moglo meriti z Dunajem; kakor slišim praviti, celo Pariz ne, ki je nekdaj v vsem, kar se tiče okusa, svoje zakone dajal vesoljnemu svetu.

Imel sem priliko videti stanovanje nekega navadnega dunajskega meščana. Mož je po našega kmeta pojmih silno bogat, po dunajskih samo premožen, družega nič; ne odlikuje se na nobeno stran; svet ne vpraša, ali se piše za Mayerja ali Müllerja, dejalo bi se mu tudi lahko Zapertek. Pri tem moži sem bil, in reči moram, da sem kar stermel. Soba za sobo: kamor človek pogleda, tla, stene, strop — vse kakor misel! Od kljuke v vratih do peči v kotu vse v enem, čistem zlogu; najmanjša stvarca ti ne zali očesa, in Negoda, dasi neotesan puščavnik, ima za take stvari jako sitno oko. Te mehke

poteze, kako dobro dejo očesu, v kakem lepem soglasji so té barve, kako se vse lepo strinja v blagodejno celoto! Tu nič ne „vpije“ in se vriva človeku: Sem poglej, kako sem jaz lepó, kako sem jaz dragó! Kralji in cesarji imajo gotovo stanovanja, kjer je vse dvakrat in trikrat dražje, ali da bi bilo okusneje, tega si jaz vsaj misliti ne morem. In vse to si je napravil, da še enkrat poudarim, navaden Dunajčan, kateri estetiko mordá komaj po imenu pozna, za se in za svojo družino.

Zašel sem bil kosit v neko véliko gostilno precej daleč od mestnega središča. Ko vstopim v prostorno sobano, kak čuden pogled! Ne prijeten, in vendar je bilo vse dragoceno, bogato videti, vse lepo živo pisano in pozlačeno. Naš kmet bi bil mislil, da je v kaki cérkvi, in lepi cerkvi, kakoršnih je malo pri nas po deželi. In vse se mi je zdelo tako nekako znano, domače; spominjalo me je preteklih časov, ali vendar se nisem mogel sprijazniti z vsem tem bleskom in veličastvom. Bolj sem gledal, bolj so me oči bolele: dà res, prav, bolele so me! Té poteze, té barve; vse je tako nekako križem letalo, prepiralo se in kričalo, kakor na „kmečki nevesti“. S kratka: to je bila neka „oaza“, neka ostalina iz preteklih časov; tu se je še šopiril nekdanji okus. Tu sem še le prav videl, kaka razlika je med nekdanjim Dunajem in sedanjim!

In kaj naj celo porečem Dunajčanom samim, ali da ne hodim po okolisih — Dunajčankam? Stari Negoda pa ženske, kako se to vjema? Naj še že, kakor se hoče in more — tisto pa moram reči — resnica nad vse! — lepe so Dunajčanke, lepe! Kedor hoče videti galerijo „ženskih lepot“, ni mu treba hoditi v Monakovo, v pinakoteko; sem na „Ring“ dunajski naj gré o kakem lepem dnevi na večer, dovolj jih bo videl, in še lepših, in kar tudi ni da bi dejal, živih! Puščavnik gori, puščavnik doli, ali kar je res, je res, in slednjič so tudi Dunajčanke kolikor toliko stvari božje, če tudi je človeška roka — ne dá se tajiti, — tu pa tam mnogokaj pre naredila in popravila po estetičnih pravilih. Mendá izhaja ta posebna lepota dunajskega ženstva od tód, da se tu, kakor malo kje drugé, „plemena križajo“, da rabim tudi jaz ta nekako debeli izraz. Todá pustimo naravno lepoto mladega in tudi zrelega ženskega spola — ali ta hoja, ta noša! Dà, hoditi in oblačiti se, to ti zna Dunajčanka: kedor hoče vedeti, kaj je „elegancija“ in „gracija“, „pridi se lès učit“. Bog ne zadeni, da bi hotel s tem kako slavo kratiti drugim ženskam, sosebnó ljubeznjivim rojakinjam mojim, ali Dunaj je vendar le Dunaj in vsakemu svoje! Ali pa ta noša, to vedenje in kretanje, ki tako ugaja očém.

ustreza tudi strogim moralnim zahtevam, ali bi si človek to žensko, ki tako ponosno, tako zmagovito stopa po „mestnem vertu“, želel sebi ali pa svojemu sinu, svojemu prijatelju za ženo — to je drugo vprašanje. Nè, da naravnost rečem, ko bi se jaz kedaj ženil, kakor se ne bodem nikoli, žene bi si ne hodil iskat na Dunaj! Za to so pa zopet boljše skromnejše provincijalke. In tako je krivica poravnana!

„Plemena se tu križajo“, dejal sem; in tu so mi bile v mislih sosebnost — Izraelke! Nek glasovit državnik — zdaj nekako v pokoji — izjavil je ón dan na odličnem, visokem mestu, od koder se čuje glas po vsej državi, neko besedo, ki je kaj neprijetno zbudila vse zastopnike „javnega mnenja“. Jaz nisem tega moža nikoli rad imel, nikoli se nisem ujemal z njegovimi političnimi nazori — on je tisti, ki je dejal nekdanj, da bode treba Slovane malo na steno pritisniti, kar res ni lepo ne človeško! Ali tisto besedo, ki mu je bila menda nekako ušla — mož je že prileten — podpisem rad z obema rokama. Prav od serca mi jo je izgovoril, samo da bi jo bil jaz še malo drugače povedal, ker nisem tako olikan kakor je on, in mi tudi ni treba imeti toliko ozirov. Rekel je namreč, da mu niso Izraelci nič kaj prav simpatičen narod; jaz bi bil dejal, da jih kar živih videti ne morem. Dobro vem, da to ni lepo, izobraženo, da diši nekako po srednjem veku, ali jaz si ne morem kaj — saj tudi česna ne morem terpeti, da si mi ni nič hudega storil.

Ne, to je vendar malo drugače: zdi se mi namreč, dà, celo prepričan sem, da je vse judovsko pleme, kakoršno je, največja nevarnost, ki preti nam in omiki, kakoršno si mi mislimo.

Kedor pozna to pleme, kakor menim da ga jaz poznam, on me bode razumel, ne podtikal mi podlih nagibov.

Prej se je dejalo: Osamosvoja judov, sedaj nam bodi geslo: Osamosvoja od judov! Todà kam? Vernimo se; kaj sem hotel reči? Govoriti sem hotel o tega plemena „lepši polovici“, in ta polovica je zares lepa! Da bi tako ne bila! Bog je menda vse prav naredil, človek ni da bi v svoji kratkovidnosti sodil ali celo grajal božja dela, božje naredbe — to bi bilo ravno tako kakor ko bi hotela mravlja svojo misel, svojo sodbo imeti o veličastnem hrastu, kateremu leze po deblu! Ali časi malo z glavo zmajati, ko človeku kaka stvar noče vanjo, to menda vendar ne bode smertna pregreha. Tako se meni noče prav videti, zakaj je Bog tako lepe ustvaril — Izraelke! Jaz bi jih bil naredil kakor stràšila vrabcem v prosí! Potem bi bilo

mordà mnogokaj drugače! — Ali pa tudi ne! — Bogvé? Zdaj so pa take — zlasti na Dunaji — da je treba imeti res terdna načela, kakorsna ima stara gerča Negoda, drugače bi se človeku vsilila kakošna nepotrebna misel.

Čudno! po sami estetiki pride človek notri do — judinj! Kedó bi bil kaj takega mislil? Paziti se je treba povsod, da človek nehotoma in nevedoma ne zaide „v škodo“.

Zdaj na hitro končajmo to pismo, da ne zabredemo še dalje na prepovedana pota!

Negoda.

Čas in prostor.

VII. pismo.

Gospod čestiti! Stvar, ki Vam jo nameravam z današnjim pismom podati, so nekateri odstavki iz tako imenovane mitologije, o katerih sem Vam že omenil bil, da se kot filozofični lahko spoznati dajo in — tudi njih pravo misel dobiti, ne bode tako težko.

Znano Vam bode, gospod, kako so si naši stari svet vstvarjen mislili in — v kakej podobi ali obliki so si ga mislili, tudi to Vam bode že precej znano.

Vendar nazori o obliki sveta niso bili vsak čas enaki, dà, tudi ob enem času so si svet v več podobah predstavljali.

Zavoljo tega zdi se mi potrebno, dà Vam nekatere teh nazorov posebej še tu navedem, oni so bili precej najglavniji in s pomočjo njih že lahko karakterizujemo vso nekdanje mišljenje o času in prostoru.

Najnavadnejše, kakor tudi prvotno mišljenje o podobi sveta, bilo je seveda to, da je svet neka plošča. Vsa ta lučnata telesa nad njo so le bogovi — izmed katerih je posebno bog solnce, pri Gercih imenovan helios, svoje posebno mesto zavzimal. Vsa ta fantastična mišljenja o zemlji in njenih bogovih so kaj dolgo, dolgo trajala, samo da se zemlja ni več v podobi gole plošče mislila, ampak v podobi izvotlane plošče, t. j. v podobi čolna, ki tedaj „plava“.

Ta misel je bila posebno močna pri Kaldejcih, kakor nam Diogen Laertij priča tudi pri „najstarejih Gercih“. Ali kakor blizu resnice so že bili, tako naglo so se spet od nje odvernil, ker to „plavanje“ samo od sebe se ni moglo razumeti, da bi pa bogovi

na to plavanje „uplivali“, za to so se jim ondašnji bogovi sami še preslabi zdeli! Grozne so si jih sicer na telesni moči predstavljali, ali na duhu ne tako!

Zavoljo tega naj se nikar ne čudimo, kako so ti „Gerci“ in z njimi drugi narodje, katere v marsičem drugem lahko občudujemo, sedaj na nesrečno misel zašli: zemlja je mnogostranska piramida, ki z ostjo po konci stoji in spet: zemlja ima podobo cilindra, heksaedra i. dr. taka so bila ugibanja — kajti ugibanja so res bila! Volja je bila sicer dobra, ali moči za to vseobsežno misel so se nabrati mogle še le tekom časa!

Kakor malo fantazije in preiskovalnega duha ta zadnja mišljenja kažejo, tem fantastičnejša in gotovo tudi duhovitejša so pa ona, na katere terčimo ob enem času pri nekem drugem narodu, to je pri Indih.

Tu nam je razločiti Šivajite od Višnutov, to je priveržencov te ali one vere.

Pervi mislijo si univerzum, vesolni svet, ležeč na herbtu ljubljence boga Šive. Ljubljenec boga Šive bil je pa neki slon — kedar zdaj ta gigantična žival eno nogo privzdigne, da si malo odpočije, tedaj se jej stresne život in — od tod večkratni potres na zemlji!

Mišljenje Višnutov se od prejšnjega razločuje v tem, da ljubljene boga Višnu ni slon, ampak neka želva in tako ima tudi ona to velikansko težo nositi. — Pri Perzijanih nadomestuje slona in želvo neka riba — kakšne verste? — to še ni prav dognano.

Zvišeno poetičsko je pa mišljenje Bramitov: Brama, najvišji bog indijskega Trimurti (Brama — stvaritelj, Višnu — vzdrževalec, Šiva — indijska „smert s kosó“) ta Brama tedaj sedi, od kar je že svet vstvarjen, na nekem fantastično izmišljenem listu tako imenovanega lotos-drevja (glej gerški *lôtós*) in zemlja je pod njegovo petó — zernce peščenega zerna!

Kaj posnamemo lahko iz vsega tega? O tem, čestiti gospod, prihodnjič. Za danes Vam pustim le v blagovoljni premislek vsa ta fantastična mišljenja o univerzu, ali — da ga v prihodnje nazivamo z domačim imenom! — vsemir.

Vsemir! — Nenavadna beseda morda Vam, čestiti gospod, ali dovolite mi konečno še to malo opazko. Moj trud bode odslej zanaprej, odkar smo dobili svojo „terminologijo“, kolikor mogoče v govorici in pisavi ravnati se po njej in to je tudi dolžnost vsakterga zavednega Slovenca. Zavoljo tega, čestiti gospod, ako se Vam

tu in tam kak izraz nenavaden zdi, prosim, pogledite v to novo knjigo — nenavaden bo sicer izraz, ali vse kar je novo je nenavadno, mnogokaj novega je pa tudi dobrega in tako moremo gospodu skladatelju one knjige prav hvaležni biti za to novost — novost za nas, ki smo po čudnih uplivih v teku stoletij in stoletij svoja stara tla zapustili — vernimo se zopet nazaj, najdimo se spet na onih starih tleh, ki vzbujajo v nas toliko sladkih spominov — spominov, ki blažijo naša serca in bistrijo naš um, da se spoznavamo in po tem potu postanemo zopet to, kar smo nekdaj bili: združeni, srečni, vredni sini svojih pradedov! Z Bogom! S tem blagim zaupanjem ostajam Vam iz serca vdani

A. P.

Križ pri studenci.

(Konec.)

Lenka Skromova^e, pravi mož, „bila je včasih prav lepa dekle; dobro še pomnim, kako je prišla ob nedeljah berluka v cerkev. Malo je bilo tako čednih v vsej fari. Zdaj se vé je vsa drugačna, postarala se je, saj je le nekoliko mlajša kot jaz, in meni jih je, — da tako čas mine in leta teko! — meni jih je že precej čez šestdeset napisanih. „Nesreča nikdar ne počiva“, pravi pregovor in res je tako. Lenka je prav po nesreči taka postala, kakoršna je. Ljubezen je vsega tega kriva, sama poštena, čista ljubezen. Še tako se dobro spominjam vsega, kar se je zgodilo, čeravno je tega že precej več kot trideset let, a dobro še vem, kakor bi se bilo lansko leto prigodilo.

Pri Jurinu sta bila dva fanta Janez in Šimen. Janez stareji, ki ima zdaj Jurinovo reč, bil je vedno bolj tih in hladán. Šimen pa živ kot iskra, vesel, da je spravil vse v dobro voljo, kamor je prišel. Poln burk je bil in radi smo ga imeli vsi, kar nas je bilo tačas fantov. Kjer je bil on, pelo se je, igral je tudi na citre. Bil je lep, ne posebno velik, srednje velikosti, čokat, nasajen in uren pa ne boječ. Že od mladega je rad streljal, vedno je lazil po hribih, bil je eden najboljih strelcev. Kolikokrat nas je prekosil vse, ko smo v „tarčo“ streljali! Ako sem mu repo po hribu potočil, moralo se je le primeriti, da bi je ne bil zadel, tako je bil stanovitne roke in dobrega očesa. Ako je po živali ustrelil, gotovo je tudi obležala.

Postal je lovec in ni imel ravno slabe službe, posebno ker sta ga lov in hrib tako veselila. Seznanil se je tačas, ko smo še

takole vasovali, sè Skromovo Lenko. Grozno sta si bila dobra. Jaz sem vse vedel, saj mi je pravil, pa tudi jaz njemu nisem nobene stvarce prikrival, ko sva skupaj fantovala. Jaz sem imel svojo Barbo rad, ki je postala moja žena in s katero prav zadovoljno živiva ves čas, on pa svojo Lenko. Kadar je prišel s hriba tako le spomladi, ko je jelo zeleneti in cvesti, vselej ji je prinesel kakih cvetic. Poletni čas pa jih je natergal prav gori po najvišjih skalah. Saj pravim, da smo bili tako otročji!

Prišla je zima, vse debelo smo imeli snega, celo do pod oken je sezal pri nas, da se je komaj moglo iz hiše; ležal je dolgo. Šimnu je bilo dolgčas, ker ni mogel v goro, vse je bilo zapadeno. Tudi živali je dosti končalo tisto zimo. Na pomlad pa, ko je jelo že kopneti, tód okrog potokov je bilo že zeleno in po bregovih na solnčno stran, na pomlad je moral Šimen zopet v goro, ni ga pustilo doma. Šel je po slanica^h gledat in nosil je soli gori, zdaj na to, zdaj na drugo stran. Šel je neko jutro, bil je sopraznik, ko nismo delali, samo zjutraj smo bili pri maši, skupaj sva bila v cerkvi, prav vesel z doma. Nagovarjal me je, naj grem z njim, in šel bi bil, pa nekaj me je bilo zadržalo, da nisem mogel. Šel je torej sam. Več ga ni bilo nazaj. Prinesli smo ga, jaz in njegov brat Janez, pa še nekateri so bili, ki smo ga dobili. Čudno je bilo to-čudno pa strašno!

„Zakaj tako čudno“? vprašam, da je bilo strašno, bilo mi je verjetno, ker mi je bilo znano, da se je nesreča primerila v gori.

„Precej povem“, pravi mož, in nadaljuje:

„Imel je Šimen tačas lovskega pesa, ki se mu je reklo Bridkin. Rujav kakor lesica je bil Bridkin, pa ne posebno velik in jako dober za lov. Kedar je šel Šimen v skalovje nad divje koze, ni jemal pesa sabo; tudi kedar je nesel soli na slanice, pustil ga je navadno doma. Spomladi je smel Bridkin le toliko z njim, da se je izpreletal ali da je bil Šimnu za kratek čas, kedar je šel v goro. In ravno tisti dan, ko se mu je nesreča pripetila, imel je pesa sabo, menda je bilo to prav po naključji. Ravno takole popoldne je bilo, ko je priletel Bridkin ves izpehan domov k Jurinu; sam je bil. Precej so se prestrašili domači. Pes je cvilil in javkal, ni se umiril, da smo se napotili in šli za njim. Obernil se je in bežal pred nami, pot nam je kazal. To je ravno čudno, da je nedolžna žival tako pametna. Šlo nas je šestero, kar so nam moči pripuščale, smo šli. Na desno stran Košute pa se je zavil naš vodnik prek skale; komaj smo zlezli za njim. Tu je bilo kos sveta odterganega

in vse kopno, videli smo, da je moral plaz iti tód. Daleč doli je bilo videti, da se je sneg v kotlu, ko je prišel med skalnate stene, vstavil.

Plaz je menda ravno lovca zajel, ko je šel tod pod Košuto prek roba, pes je moral gotovo nekoliko spredaj ali pa zadaj biti, da ga ni tudi pobralo.

Ravno toliko, da ga je pod sneg spravilo in morebiti bi ga še ne bilo zadušilo, ko bi ga kamenje, ki je bilo med snegom, ne bilo tako neusmiljeno pobilo. Grozna žalost je bila po vsej okolici vsled nesrečne smerti Šimnove. Postavili so mu starsi pozneje križ za spomenik tam ob studenci, kamor hodi Lenka molit^e.

„Ali je torej lovčeva nesrečna smert kriva, da je zdaj Lenka tako zmedena“?

„To se ve! Ko je slišala dekle o smerti lovčevi, niso je mogli potolažiti njeni starsi, tačas sta še oba živela oče in mati. Dolgo časa je bila vsa izgubljena, bila ni za nobeno delo, samo jokala je in jokala. Pozneje se je toliko izpreobrnilo, da je jela zopet delati, ali ta misel, da bode lovec z gore prišel, ji je ostala. Vedno vidi Šimna s cveticami, ki jih ima za njo natergane, vedno upa, da pride po njo in jo popelje k poroki. Skoraj vsak večer, in kedar pride do križa, prinese mu kito, ki mu jo časih kar iz poljskih cvetlic naredi“.

„Ali so torej starsi vedeli za njijino ljubezen“?

„Vedeli, seveda so vedeli; saj je bilo zgovorjeno, da se bosta jesén poročila, in za to Lenčica še zdaj misli, da pride ženin po njo, in se vedno pripravlja na poroko“.

Samostal.

Ūzroki navadnih bolezní našega kmeta.

(Dalje.)

Na razvitek mnogoverstnih bolezní ima na dalje velik upliv hitra izpremena gorkote ali mraza; ta hitra izpremena zraka se navadno opazuje le v hribih in na morskih obalah. Ako po vročem dnevi pade hladen dež in ako kmalu potem solnce zopet ogreva naše telo ter zrak gorak postane, tedaj to ni posebno škodljivo; ako pa po dežji zrak hladan ostane, tedaj nastanejo kaj rada poprej omenjena vnetja raznih delov našega organizma. Tedaj se je treba dobro obleči ter si ohraniti z delom — toda ne pre-

napetim delom — gorkoto našega telesa. Ako je koga dež premočil do kože in ako ga potem obhajajo raznotere slabosti, ako ga bôde i. t. d., tedaj je najbolje (vsaj za prvo silo) piti gorek čaj.

Z mrazom po zimi je skoraj ravno tako, samo da kmetu ne škoduje mnogo, ker ga je že od mladih nog vajen. In kedó se ni videl vaške otroke bosonoge in v sami srajci letati po snegu? pa kaj se jim zgodi? prekašlujejo vso zimo in ko pride pomlad, zdravi so in čversti kakor riba. Pa kakor je po močnem razvnetji naše kervi ob hudej poletnej vročini škodljiva merzla pijača, isto tako je škodljivo našemu telesu, ako ga po hudem mrazu hitro ogrejemo. Tako imenovani „suhi mraz“ zdravju nikedar ne škodi, temveč le uterjuje naše telo; kar se že iz tega lahko razvidi, da smo tedaj močnejši in veselejši in nekako nenavadno gibični. Se vé da, ako je mraz le prehud (kar je letos vsakédó lahko sam občutil) opazuje se posebno pri ženskah mnogo bolezni, da n. pr. pogostoma omedlévajo, da zbolé na vnetji pljuč in drugih žleznih koč in kozic, da bolehalo na kervi in kervotoku i. t. d.

Ako nam je biti dolgo časa na mrazu, premikati se je treba neprestano in enakomerno. Tesčemu hoditi po mrazu ni zdravo in posebno tedaj ne, ako nam je dolgo časa ostati pod milim nebom. Hrana je ob takem času najboljša ona, ki je sicer težko prebavna, n. pr. žganci, slanina, mast i. t. d. Nespametno je nositi tesna oblačila ali preozke čevlje, vsakako pa je dobro oviti si nogi sè sušilnim papirjem ali volnatimi robei; in na tak način je lahko obvarovati se ozebljin. Dobro je tudi, namazati si obraz ali roki ali nogi z maščobo; in posebno dobro služi pivo, v katero smo nakápali raztopljene maščobe.

Alkoholične pijače, vino in raznotera žganja, katero kmečki ljudje zeló pijó, so dober pripomoček proti hudemu mrazu, todá samo tedaj, ako jih zmérno uživajo. Koliko jih je pač že zmerznilo zaradi premnogo užitega žganja; upijanili so se, po dolgem potu so jim opesale moči, kar se po alkoholu vedno in vselej zgodi; sedli so, da se malo opočijejo, a bil je to njihov zadnji počitek. Veliko bolje je zmerno užito vino, kajti to ne upijani tako hitro in dá in ohrani životu potrebno gorkoto.

Bolj previdnim nam je biti, kadar je vlažno, megleno vreme, in posebno takrat, kadar je megla ostra in ima nekakov neprijeten duh. Tudi o takej megli ni dobro dolgo časa bivati s praznim želodcem na prostem; kedor je vajen tobaka, ta ima v njem posebno dober pripomoček proti škodljivosti té smradljive megle.

Z isto pazljivostjo je treba ravnati spomladi, kadar se sneg topi; zrak je takrat navadno vlažen in napojen s hlapi mnogoverstnih tvarin, ki so gnjile pod zimsko odejo. Ob tem času nastajajo navadno: merzlica, nahod i. t. d.

Slučajni uzroki bolezní prebivalcev na kmetih so dvojni.

1. Kmet, ki je v jeseni pospravil žito in druge poljske pridelke v svoje hrambe ter obdelal zemljo za prihodnje leto, po zimi dostikrat nima dela. Tedaj pa sedi in poseja pri peči, giblje se malo po prostem (le tedaj, kadar je primoran, zapusti zapečje) in je ravno tako in morda še več, kakor za časa največjega in najtežjega dela. Njegov život, vajen dela, nikakor ne more prenašati takó dolgo-trajnega mirú in počitka; prebavljenje oslabi in kri in druge tekočine po životu mu zastajajo. Barva njegovega lica, poprej živa in zdrava, postane bleda, velikokrat se ga loti merzlica, katári v želodci in v čevah i. dr.

Kapistran.

(Dalje prih.)

Opomin in prošnja.

Ker je ta številka zadnja prvega poluletja, uljudno prosimo vse one čč. gg. naročnike, kateri hočejo do konca zvesti ostati našemu listu, naj blagovolijo skoraj obnoviti naročbo za drugo polovico tega leta. O tej priliki naj omenimo, da nam zadnji čas zopet bolj pogostoma doletavajo neprijetne tice, katerim se pravi — reklamacije. Naročniki naši naj nam verjemó, da je ekspedicija tega lista v tako skerbnih, zanesljivih rokah, da se list tako vestno, tako točno odpravlja, kakor si človek le želeti more. Čisto nedoumno nam je torej, kako se morejo tako izgubljati posamezne številke! To nam je jako neprijetno, ali storiti ne moremo čisto nič, da se ta nerednost odpravi.

Prosimo pa vse čč. naročnike, katerim kaka številka ni došla, ali kateri so kako sami izgubili, naj nam to le naznanijo; prav radi jim postrežemo, če tudi morebiti ne vselej takoj, kar se časi iz posebnih razlogov ne more zgoditi. In to čisto brez vsega povračila! Tudi od preteklega leta (1879.) pošiljamo še radi, dokler bode moči, posamezne liste, kar je pa dalje nazaj — iz prejšnjih lét — to ponavljamo tu še enkrat, ne hranimo jih več. Celi letniki se dobivajo še vsi po naznanjeni ceni razen I., kateri nam je že zdavnaj pošel. Isto tako nimamo več — tudi to moramo še enkrat odločno omeniti, ker nam vedno še prihajajo naročila — B. Miranovih pesmi slovenskih.

„Zvon“ izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 4 gold. za vse leto, 2 gold. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, VIII., Lange Gasse 44.
